

МУСТАҚИЛ ЎЗБЕКИСТОНДА ЖИСМОНИЙ ТАРБИЯ, СПОРТ ВА ХАЛҚ МИЛЛИЙ ҲИЙИЛАРИНИНГ РИВОЖЛАНИШ БОСҚИЧЛАРИ

Б.А. Рахимов

Андижон давлат университети жисмоний тарбия
назарияси ва методикаси кафедраси ўқитувчиси

АННОТАЦИЯ

Ўзбекистонда Мустақиллик йилларининг бу даврида асосий эътибор, спорт ва халқ миллий ҳиЙинларини тиклаш ва ривожлантиришига қаратилиб, катта тадбирлар амалга оширилди. Ушбу йилларда кўплаб оммавий спорт турларини ривожлантиришига катта эътибор берилди. Жисмоний тарбия ва спорт билан шугулланишни инсонларнинг ҳаёт тарзига айлантиришига қаратилган эди. Ўз ўринда эса оммавий спортни ривожлантириш орқали профессионал спорт захирасини мустаҳкамлаб, спорт кўрсаткичларини ўстиришни мақсад қилиб олинди.

Калит сўзлар: Оммавий спорт, миллий кураш, халқ миллий ҳиЙинлари, жисмоний тарбия, спорт, баркамол авлод, соғлом турмуш тарзи, универсиада, умид ниҳоллари, профессионал.

АННОТАЦИЯ

В этот период независимости в Узбекистане были проведены крупные мероприятия, направленные на восстановление и развитие спорта и национальных игр. В эти годы большое внимание стало уделяться развитию многих массовых видов спорта. Она была направлена на то, чтобы приобщить людей к образу жизни физкультуры и спорта. Вместо этого укрепление резерва профессионального спорта за счет развития массового спорта было направлено на рост спортивных показателей.

Ключевые слова: массовый спорт, национальная борьба, народные национальные игры, физкультура, спорт, гармоничное поколение, здоровый образ жизни, универсиада, ростки надежды, профессиональный.

ABSTRACT

During this period of independence in Uzbekistan, major events were held, focusing on the restoration and development of sports and National Games. Great attention has begun to develop many mass sports in these years. It was aimed at turning people into a way of life Physical education and sports. In its place, strengthening the reserve of professional sports through the development of mass sports, it was aimed at growing sports indicators.

Keywords: *Mass Sports, national struggle, folk National Games, physical education, sports, harmonious generation, healthy lifestyle, universiada, sprouts of hope, professional.*

КИРИШ

Илк 1991 йил 1 сентябрь халқимиз ҳаётида туб бурилиш ясаган кун сифатида тарихга кирди. Давлатимиз ўзи танлаб олган мустақиллик йўлидан демократик давлат барпо қилиш сари илдам қадам ташлади. Мустақиллик туфайли тарихимизни қайта ўрганиш, учун катта имкониятлар яратилди. Шу асосда янги тарихимиздаги жисмоний тарбия ва унинг ривожланиш босқичларини ўрганиш имконияти пайдо бўлди. Ўзбекистон Республикасида жисмоний тарбия ва спортнинг 1991–2006 йиллардаги ривожланиш тарихини ўрганар эканмиз, бевосита давлатимизнинг ушбу соҳада босқичма-босқич олиб борган сиёсатига тўхталиб ўтиш зарур. Бу биринчи ўринда оммавий спортни ривожлантириш орқали аҳолининг умумий саломатлигини яхшилашга, жисмоний тарбия ва спорт билан шуғулланишни инсонларнинг ҳаёт тарзига айланттиришга қаратилган эди.

Давлатимиз ўзи ўринда эса оммавий спортни ривожлантириш орқали профессионал спорт заҳирасини мустаҳкамлаб, спорт кўрсаткичларини ўстиришни мақсад қилиб олинди. Буларни қуйидаги даврларга бўлиб ўрганишимиз мумкин.

Биринчи босқич, 1991–1997 йилларни ўз ичига олиб, республикамиз ҳаётида туб бурилиш ясаган бу даврда, Республикада жисмоний тарбия ва спорт соҳасини ривожлантиришга қаратилган тегишли қонунлар, Президент Фармонлари ва Вазирлар маҳкамасининг қарорлари ишлаб чиқилди. Унда спортнинг ҳуқуқий, иқтисодий, ташкилий асослари белгиланиб, спорт турларини ривожлантириш чора-тадбирлари аниқ кўрсатиб берилди.

Ушбу даврда:

- жисмоний тарбия ва спортни бошқаришнинг ташкилий асослари такомиллаштирилди;
- Ўзбекистон Миллий Олимпия қўмитаси, спорт турлари бўйича федерациялар ташкил этилди;
- жисмоний тарбия-соғломлаштириш, оммавий спорт ишлари, спортнинг миллий спорт турлари ва ўйинлари ривожлантирилди;
- жисмоний тарбияни ва спорт соҳасини маблағ билан таъминлаш тизимини такомиллаштирилди, моддий-техника базаси мустаҳкамланди.

Ушбу йилларда кўплаб оммавий спорт турларини ривожлантиришга катта эътибор берилди бошланди. Хусусан, 1992 йилдан миллий кураш бўйича жаҳон чемпионатлари, 1994 йилдан теннис бўйича «Президент Кубоги» халқаро турнири, 1996 йилдан «Тошкент Опен» халқаро аёллар турнирлари, шунингдек Фарғона, Самарқанд, Гулистон, Бухоро, Қарши шаҳарларида «Челенжер», «Фьючерс» ва «Сателлит» каби халқаро турнирлари ўтказилди бошланди.

Бундан ташқари бокс бўйича Осиё чемпионати (1996) ва кураш, бокс, шарқона якка курашлар, спорт ўйинлари бўйича жуда кўп расмий мусобақалар, халқаро турнирлар Тошкент, Бухоро, Қарши, Термиз ва бошқа шаҳарларда ўтказилди. Бунда кўплаб мамлакатларнинг энг нуфузли спортчилари ҳам иштирок этди, ўз навбатида ушбу спорт турларига бўлган қизиқувчилар сони ошиб, оммавийликни ўсишига сабаб бўлди.

Ушбу даврда халқаро майдонларда ҳам ўзбек спортчиларининг зафарли юришлари бошланди. Ўзбекистон илк бор мустақил жамоа сифатида 1994 йилда қишки Олимпия ўйинларида иштирок этиб биринчи олтин медални қўлга киритди (Л. Черязова), 1996 йилда ёзги Олимпия ўйинларида эса медаллар сони иккитага ошди (А. Багдасаров, К. Тўляганов).

МУҲОКАМА ВА НАТИЖАЛАР

Мустақиллик йилларининг бу даврида асосий эътибор халқ миллий ўйинларини тиклаш ва ривожлантиришга қаратилиб, катта тадбирлар амалга оширилди. У.Қорабоев ташаббуси билан 1991 йил 25 апрелда Фориш туманида (Жиззах вилояти) илк бор Республика халқ миллий ўйинлари фестивали назарий ва амалий мусобақа шаклида ташкил этилди. Бунда собиқ Республика Давлат спорт кўмитаси, Жиззах вилояти ҳокимлиги, Кори-Ниёзий номидаги республика педагогика илмий-текшириш институти мутахассислари профессор Т.С.Усмонхужаев Жиззах ДПИ жамоаси катта ташаббус кўрсатиб, моддий, молиявий ва ташкилий тадбирлар амалга оширилди.

Бундай ўйинлар ҳар йили апрель-май ойларида Форишда такрорланди. 1994–1996 йилларда ўтказилган бу ўйинлар «Халқ миллий ўйинлари Республика олимпиадаси» номи билан тарихга муҳирланди.

1996 йил май ойида Фориш тумани маркази Янгиқошлоқ яқинидаги Қизилқир сайилгоҳида Соҳибқирон Амир Темур таваллудининг 660 йиллигига бағишланган II Республика халқ ўйинлари олимпиадаси муваффақиятли ўтказилди. Унда 11 жамоа 9 тур ҳамда умумжамоа ҳисобида ғолибликни қўлга киритиш учун майдонга тушди. Мусобақани минглаб жаззахликлар қатори

мамлакатимизнинг бошқа вилоятларидан келганлар, шунингдек, АҚШ, Норвегия, Қозоғистондан ташриф буюрган меҳмонлар ҳам кузатиб боришди. Республика олимпиадасида пешқадам жамоалар охириги тур олдидан қуйидагича баллар оркали очко тўплашган эди: Жиззах – 157, Сурхондарё – 103, Қашқадарё – 87, Самарқанд – 80, Фарғона – 68 очко. Мусобақа давомида спорт турлари бўйича 1–3 ўринларни эгаллаган жамоаларга Ўзбекистон Давлат жисмоний тарбия ва спорт қўмитаси томонидан дипломлар ва олтин, кумуш, бронза медаллари тантанали равишда топширилди. Олимпиада сўнгида совриндор жамоаларнинг ҳар бир аъзосига қимматбаҳо эсталик совғалари такдим этилди.

Бу босқични ўрганиш тарихий жиҳатдан ниҳоят муҳимдир, чунки айнан шу давр мамлакатимиз жисмоний тарбия ва спортининг истиқболларини белгилаб берди. Шу сабабли мустақилликнинг илк йилларидаги бу даврни мустақил ўзбек спортининг «шаклланиш» даври деб аташимиз мумкин.

Иккинчи босқич, 1998–2006 йилларни ўз ичига олиб, бу давр ҳам юқоридаги амалий ишларни узвий ва мантиқий давоми сифатида жисмоний тарбия ва спортнинг «ривожланиш» даврини бошлаб берди. Бу даврда давлатимиз раҳбарияти томонидан миллий спорт турлари, профессионал ва оммавий спорт, аёллар ва болалар спорти, халқ миллий ўйинларини ривожлантириш учун махсус қарорлар қабул қилиниб, чора-тадбирлар ишлаб чиқилди.

Илк мустақиллик йилларида ёшларни спортга бўлган ҳавас ва интилишни, мамлакатимизда соғлом турмуш тарзи тамойилларини янада кучайтириш, мамлакатимизда ўқувчи ва талабаларни узлуксиз спорт машғулотларига жалб қилишга қаратилган спорт мусобақалари тизимини Кадрлар тайёрлаш миллий дастурига мувофиқ ташкил этишни асосий мақсад қилиб қўйилди. Қарорда ўқувчи ва талаба-ёшларнинг «Умид ниҳоллари», «Баркамол авлод», «Универсиада» спорт мусобақаларининг ҳар бирини уч йилда бир марта ўтказиш режаси белгиланди.

Мазкур спорт мусобақаларининг ҳудудларда республика финал босқичларини ўтказиш режаси ҳам ишлаб чиқилди.

Мусобақалар тамойиллари Ўзбекистон Республикаси Президентининг Ўзбекистон болалар спортини ривожлантириш жамғармаси ҳомийлик кенгашининг йиғилишларидан бирида берган кўрсатмалари асосида шакллантирилди.

«Баркамол авлод» спорт мусобақаларини ташкил этишдаги расмий маълумотларга кура, республикада 300 га яқин ўрта махсус ўқув юртлари, академик лицейлар ва касб-хунар коллежларида 465 мингдан ортиқ ўқувчи ёшлар таҳсил олмоқда. Уларнинг 43 мингдан ортиғи жисмоний тарбия ва спорт билан шуғулланиб, деярли ярмидан кўпроғи спорт тўғарақларида иштирок этади.

«Баркамол авлод» спорт мусобақасининг дастлабки финал қисми 2001 йилда Жиззах шаҳрида, 2003 йилда Андижонда ва кейингиси 2005 йилда Тошкент вилоятининг шаҳарларида (Чирчиқ, Ғазалкент ва ҳ.к.) ўтказилиб, бўлажак касб-хунар эгаларининг жисмоний баркамолликлари синовлардан ўтказилди. Мусобақаларнинг натижаларига қараганда Тошкент шаҳри, Самарқанд, Андижон, Фарғона, Бухоро вилоятларидаги ўрта махсус ўқув юртлари ва касб-хунар коллежларида кураш, футбол, енгил атлетика, сузиш ва бошқа спорт ўйинларининг ўтказилиши яхши йўлга қўйилган.

Шунингдек бир қатор вилоятларда бу соҳада ҳали жуда кўп меҳнат қилиш кераклиги мусобақаларнинг натижалари кўрсатиб берди.

Кўп босқичли спорт мусобақаларининг энг юқори чўққиси бу «Универсиада». 2000 йилда Наманганда ўтказилган биринчи универсиада қатнашчиларига табрикнома йўллаганда И.А. Каримов қуйидагиларни изҳор этди: «Спорт нафақат жисмоний, балки маънавий камолотга эришишда ҳам муҳим омилдир. У иродани тоблайди, аниқ мақсад сари интилиш, қийинчиликларни чидам ва бардош билан енгишга ўргатади.

Инсон қалбида ғалабага ишонч, ғурур ва ифтихор туйғуларини тарбиялайди. Соғлом, билимли ва фидойи фарзандлари бўлган халқ, албатта ўзининг буюк келажагини барпо этади.

Халқаро талабалар универсиадаси андозаси асосида талабаларнинг мусобақаларини «Универсиада» деб аташни давр тақозо этди. Шу сабабдан Наманган (2000), Бухоро (2002) ва Самарқандда (2004) универсиадалар ўтказилди. Халқаро дастурлар ва узлуксиз таълим асослари бўйича универсиадани ҳар уч йилда ўтказишга қарор қилинди. Биринчи универсиадада 60 дан ортиқ олий ўқув юртларининг спорт жамоалари (командалари) иштирок этди. 14 та спорт тури бўйича дастур тузилиб, мусобақалар шиддатли ва қизиқарли равишда ўтказилди. Унда ЎзДЖТИ 758 очко тўплаб, 37 та олтин, 48 та кумуш ва 18 та бронза медалларга эга бўлиб пешқадамлик қилди. Иккинчи ва учинчи ўринларни Наманган ДУ (21 олтин, 15 кумуш, 31 бронза медал, яъни 668 очко), ва 59 Ўзбекистон Фарғона ДУ (11

олтин, 15 кумуш, 8 бронза, яъни 316 очко) эгаллади. Кучли ўнликда эса Андижон ДУ, ГулистонДУ, Бухоро ДУ, Самарқанд ДУ, Жиззах ДПИ, Термиз ДУ, Тошкент аграр университети ўз ўринларига эга бўлдилар .

Универсиадаларнинг ижтимоий-тарбиявий ва давлат сиёсатига молик томонларидан бири шундаки, иқтидорли спортчилар синовдан ўтказилиб, саралаб олинганлари Халқаро турнирлар, жаҳон биринчиликлари ва Олимпия ўйинларига жалб этилмоқда.

Бугунги кунда «Баркамол авлод», «Умид ниҳоллари», «Универсиада» спорт мусобақаларини ўтказиш, терма жамоаларни туман-шаҳар, вилоят ва республика босқичларида ёшларни қатнаштиришда жисмоний тарбия ўқитувчилари, спорт турлари бўйича мураббийларнинг фаолияти ҳам асосий аҳамият касб этмоқда. Бунда аҳолининг барча қатламларини спортга жалб этиш йўлидаги тарғибот ҳамда амалий ишларда фақат спорт мутахассисларигина эмас, ҳатто атоқли ёзувчилар, таълим-тарбиянинг таниқли намоёндалари, давлат идоралари ходимлари, жамоадаги ташкилотларнинг масъуллари, меҳнат фахрийлари, маҳалла қишлоқ оқсоқоллари ҳам бевосита иштирок этади.

Шуни эътироф этиш лозимки, бу мусобақа узлуксиз («Умид ниҳоллари», «Баркамол авлод», «Универсиада») спорт мусобақаларининг янги босқичи сифатида мазмун ва моҳият жиҳатдан энг муҳим аҳамият касб этиб келмоқда. Аҳолининг саломатлигини яхшилаш, ўқувчи ёшлар ва талабаларнинг жисмоний баркамоллигини тарбиялаш, иқтидорли спортчиларнинг маҳоратини давр талаблари ҳамда халқаро андозалар асосида такомиллаштириб бориш, шунингдек, меҳнаткаш омма, зиёлиларнинг иш қобилиятларини ва меҳнат унумдорлигини ошириш, энг муҳими эса, соғлом турмуш тарзи орқали умрни узайтиришга, соғлом авлодни тарбиялашга алоҳида эътибор кучайди.

Мустақиллик йиллари даврида (1991–2006) жисмоний тарбия ва спортнинг ривожланиши ҳақидаги далиллар тарихий жиҳатдан эътиборга лойиқдир. Республика спорт ташкилотлари, уюшмалари (жамиятлар, федерациялар), Халқ таълими, Олий ва ўрта-махсус таълим вазирликлари ҳамда Давлат Статистика қўмитасининг йиллик ҳисоботлари, расмий ҳужжатлари, архив материалларининг статистик (рақамли) маълумотларни келтириш мумкин. Мустақилликнинг дастлабки йилларидаги баъзи қўрсаткичларга қуйидаги шарҳлар мисол бўлади: Республика миқёсидаги 14577 та жисмоний маданият жамоаларида 5,5 млн. дан ортиқ киши жисмоний тарбия ва спорт билан

шуғулланган. Шу жумладан 60 га яқин олий ўқув юртларида 135 минг атрофида, 225 та ўрта махсус ўқув юртларида 147,5 мингдан ортиқ, 8300 дан ортиқроқ умумтаълим мактабларида эса 4,6 млн. га яқин ўқувчи ёшлар ва талабалар спорт турлари билан шуғулланган. 5,5 мингдан ортиқ ишлаб чиқариш корхоналарида 544 мингга яқин кишининг мунтазам равишда жисмоний тарбия ва спорт билан шуғулланганликлари аниқланди.

Маълумки, республикада жисмоний тарбия ва спортни ривожлантириш иқтидорли ва истеъдодли спортчи ёшларни танлаш, уларни тарбиялаб, жаҳон спорт мусобақалари ҳамда Олимпия ўйинларига тайёрлаш ишлари яхши йўлга қўйилмоқда. Маҳалла ва қишлоқларда, шунингдек, меҳнат жамоаларида спортнинг жуда кўп турлари бўйича мусобақалар ташкил қилиш масаласига жиддий эътибор берилмоқда.

Умуман олганда, 30 йил давомида республика раҳбарияти томонидан, Марказий Осиё, Осиё ва жаҳон спорт мусобақалари ва Олимпия ўйинларининг совриндорлари ҳамда қатнашчиларига алоҳида эътибор берилиб, улар муносиб равишда тақдирланмоқда. Спортчиларнинг хизматлари ва эришган натижалари республика спорти тарихидан муносиб жой эгалламоқда. Бу даврда Республикада спортнинг тараққиёти, истеъдодли спортчиларнинг халқаро спорт майдонларида эришган ғалабаларини акс эттирувчи нуфузли тарихий манбалар яратилди. Юқорида айтилганидек, мустақиллик йиллари даврида халқ миллий ўйинларини ўрганиш ва уларни қайта тиклаш билан ўқувчи ёшларни маънавий ҳамда жисмоний баркамол қилиб тарбиялашда улардан мақсадли равишда фойдаланилмоқда. Шунинг ҳам таъкидлаш лозимки, меҳнаткашлар, қишлоқ ёшлари ва аҳоли истиқомат жойларида ҳам замонавий спорт турлари ва халқ миллий ўйинлари бўйича турли-туман спорт мусобақалари ташкил этилмоқда.

«Наврўз», «Мустақиллик куни», «Ҳосил байрами» ва турли улуғ саналарга бағишлаб ўтказилаётган анъанавий байрамлар, маданий тадбирларда кураш, бокс, куч синаш, тош кўтариш, шарқона якка курашлар ва бошқа халқ миллий ўйинлари, айниқса, кўпқари (улоқ), пойга, дорбоз каби томошабоп ўйинлар ҳам намоёиш этилмоқда. Бундан асосий мақсад жисмоний тарбия ва спортни тарғиб қилиш йўли билан аҳолининг саломатлигини яхшилаш, ўқувчи ёшларнинг маънавий ва жисмоний баркамоллигини оширишга қаратилгандир.

Миллий ўйинлар халқнинг қадриятлари таркибидаги энг сеvimли оммавий-маданий тадбирларидан биридир. «Наврўз» байрами, тўйлар ва турли хил анъанавий маросимлар, удумлар, қадимдан курашсиз, кўпқарисиз (улоқ),

пойгасиз ва бошқа ўйинларсиз ўтмаган. Бундай тадбирлар халқ оғзаки ижодининг барча турларида, жумладан дostonларида мадх этилган. Улуғ алломалар Абу Али Ибн Сино, Алишер Навоий, Мирзо Бобурларнинг асарларида қизиқарли ҳамда тўла баён этилган

Халқ миллий ўйинлари бир неча йўналишларга эга бўлиб, уларнинг таркибида рақслар, лапарлар, айтишувлар, аскиялар ва жуда кўп жанрлардаги санъат анча устун туради. Шунингдек, улар қаторида қадимги аجدодлардан мерос бўлиб келаётган ҳаракатли халқ ўйинлари ва спортга хос ўйинлар ҳам жуда кўп. Уларни қуйидаги катта гуруҳларга ажратиш мумкин, яъни:

1. Курашлар (Бухороча, Фарғонача, Хоразмча ва ҳ.к.).
2. От ўйинлари (кўпкари-улоқ, пойга (ялов), қиз қувмоқ, отдан ағдариш, човгон ва ҳ.к.).
3. Дорбоз (дор устидаги машқлар, ҳазил ва айтишувлар).
4. Тош кўтариш.
5. Арқон тортиш.
6. Билак кучини синаш.
7. Ҳаракатли ўйинлар .

Бундай ўйинларнинг деярли барчаси ҳозирги даврдаги мусобақалар ва тўйларда ҳам кенг қўлланилмоқда.

Самарқанд, Бухоро, Қашқадарё, Сурхондарё, Жиззах, Наманган,

Сирдарё, Тошкент ва бошқа вилоятларнинг тоғли ҳудудларида кураш, кўпкари-улоқ, пойга ва турли ҳаракатли ўйинлар доимий равишда ўтказилмоқда. Бу ўйинлар тўйларга фойза, барака киритиш билан биргаликда томошабинлар олқишига сазовор бўлмоқда, айниқса, ўқувчи ёшларнинг миллий халқ ўйинлар, замонавий спорт турларига қизиқишини тобора оширмоқда.

1998 йили «Алпомиш» дostonининг 1000 йиллигига бағишлаб Термизда «Алпомиш ўйинлари» Республика фестивали ўтказилди. 2000 йил-даги фестивал Фарғона шаҳрида, учинчи фестивал эса Гулистон шаҳрида 2002 йилда ташкил этилди. Халқ миллий ўйинлари Республика мусобақалари ва «Алпомиш ўйинлари» Республика фестиваллари дастурларида кураш, пойга, кўпкари (улоқ), «Бўрон», арқон тортишиш, билак кучини синаш, «Минди», «Қирқ тош» (қизлар ўйини) ва бошқа ҳаракатли ўйинлар ўрин олди .

Ушбу халқ миллий фестивалларни ўтказишдан мақсад, қадимий анъана ва урф-одатларимизни асраш, авлоддан авлодга ўтиб келаётган миллий тадбирларни тиклаш, келажак авлод учун уларни бузилмаган ҳолича етказиб беришдан иборат.

Таъкидлаш лозимки, халқ миллий ўйинлари (Жиззах, Термиз, 1991), «Алпомиш ўйинлари Республика фестиваллари»га (1998, 2000, 2002) бағишлаб Республика илмий-амалий анжуманлари ҳам ўтказилди. Уларда халқ миллий ўйинларининг мазмунлари ёритилди. Шунингдек, миллий кадриятлар мазмунида халқ миллий ўйинларининг ўрни, уларнинг тарбиявий аҳамиятига қаратилган жуда кўп маърузалар тингланди. Уларнинг қисқача мазмунлари анжуманнинг илмий тўпламларига киритилди. Ёшлари ўртасида от спорти клублари ташкил этилиб, кичик ёшдан бошлаб от ўйинларига ўргатиш йўлга қўйилса, ўсмир ёшларга эса отда бажариладиган ҳарбий-жисмоний машқлар ўргатилса, мақсадга мувофиқ бўлар эди. Албатта, бу спорт турларининг ривожланиши учун махсус табиий муҳит зарур ёки мослаштирилган шароит талаб этилади.

Шунингдек, оила ва болалар боғчаларида ҳаракатли ўйинлар ва машғулотлар таркибида миллий ҳаракатли ўйинлардан фойдаланиш йўлга қўйилса мақсадга мувофиқ бўлар эди.

ХУЛОСА

Хулоса қилиб айтиш мумкинки, мустақиллик йилларида Ўзбекистонда жисмоний маданият ва спорт ишларини ривожлантиришга алоҳида эътибор қаратилди. Бугунги кунда мазкур ишларни амалга ошириш учун етарли даражада ҳуқуқий-меъёрий ҳужжатлар ишлаб чиқилган бўлиб, улар асосида спортни ривожлантириш, халқаро мусобақаларда қатнашиш билан бирга миллий спорт турларини тарғиб қилиш жадаллашиб бормоқда.

Республикада спорт соҳасини ривожлантиришга йўналтирилган дастурларнинг бош мақсади, аҳоли барча қатламларининг жисмоний тарбияга қизиқишини ошириш ва зарурий шарт-шароитларни яратиш деб белгиланган.

Республикамизда мактаб ўқувчилари, ўрта-махсус ва касб-хунар коллежлари, олий ўқув юрти талабалари учун ташкил этилаётган «Умид ниҳоллари», «Баркамол авлод», «Универсиада» кўп босқичли узлуксиз спорт мусобақалари жисмоний тарбия ва спортни оммалаштириш, уни ёшларнинг ҳаёт тарзига айлантириш мақсадида ташкил этилди. Ушбу мусобақаларда саралаб олинган спортчилар миллий терма жамоалар сафини тўлдириб, халқаро мусобақаларда қатнашиш имкониятига эга бўлдилар.

Республикамизда халқ миллий ўйинларига ҳам катта аҳамият берилиб, бу борада кўплаб мусобақалар, илмий анжуманлар ташкил этилмоқда.

Авлоддан авлодга ўтиб келаётган халқимизнинг бу миллий қадриятини тикланиши ва ўрганилиши ёшларимизда миллий урф-одатлар ва анъаналар ҳақидаги билимларини кенгайтиради.

Аҳоли истиқомат жойларида оммавий спорт турлари бўйича мусобақалар ташкил қилиш мақсадга мувофиқдир. Бунда барча ёшдаги аҳоли учун мўлжалланган «Алпомиш», «Тўмарис» ўйинларини мамлакатимизда спортни оммалаштиришни маҳалла, ўз-ўзини бошқариш органларида машҳур спортчи, олим, психологлар билан учрашувлар ўтказиш, катта ёшдаги кишиларни спортга жалб қилиш орқали аҳолининг умр даражасини узайтириш. Оммавий спортни ривожлантириш учун халқаро амалиётдан келиб чиққан ҳолда барча ёшдаги аҳоли учун «Гимнастрада»лар уюштириш (оммавий гимнастика чиқишлари), эркак ва аёллар учун махсус жисмоний ҳаракатлар дастурини ишлаб чиқиш зарур;

– миллий урф-одатлар, анъаналарни билиш ва тарғиб қилиш мақсадида мактаб ўқувчиларининг жисмоний тарбия дарслари дастурига халқ миллий ўйинларидан ҳаракатли машқларни киритиш билан зарур.

– Ўзбекистон истиқлоли, жисмоний маданияти ҳамда спорти билан боғлиқ бўлган турли улуг саналар, нуфузли тадбирлар, спорт мусобақаларининг ўтказилишига бағишлаб, республика ва халқаро миқёсдаги илмий анжуманлар ўтказиш лозим;

«Спорт» телеканали, «Спорт», «Ўзбекистон футболлари» газеталари ҳамда «Фан спортга» журналининг дастур мавзуларини кенгайтириш лозим. Уларда халқаро спорт мусобақаларининг иштирокчилари, ғолиблари, мураббийлари ҳақида таҳлилий лавҳалар бериш, машҳур инсонлар иштирокида телевизион спорт ўйинлари ташкил этиш керак. Бундан ташқари мамлакатимизда спортнинг ривожланишига улкан ҳисса қўшган спорт фахрийларининг фаолияти ҳам кенг ёритилиб бориши керак.

Юқоридаги камчилик ва муаммоларни ҳал қилиш йўллари орқали мамлакатимизда жисмоний тарбия ва спортнинг янада ривожланишига, оммавий спортнинг ўсишига эришишимиз мумкин.

REFERENCES

1. Абдумаликов Р. Эшназаров Ж.Э. Аждодлар жисмоний маданият тарихини ўрганиш масалалари: Ўқув қўлланма. – Тошкент: Ўқитувчи, 1993. – 64 б.
2. Абдумаликов Р. Акрамов А.К. Ўзбекистонда жисмоний маданият ва спорт тарихини ўрганиш масалалари. Ўқув қўлланма. – Тошкент, 1994. – 42 б.

3. Абдумаликов Р. Жисмоний маданият ва спорт ихтисослигидаги назарий талабларни бошқарувчилик фаолиятларига ўргатишнинг амалий асослари. – Тошкент: ЎзДЖТИ нашриёти, 1994. – 62 б.
4. Абдумаликов Р. Абдуллаев А. ва бошқалар. Халқ миллий ўйинлари мазмунида маънавий масалалари. Методик қўлланма. – Тошкент, 1996. – 34 б.
5. Абдумаликов Р. Холдоров Т.Х. Туризм: Ўқув қўлланма. – Тошкент: Ўқитувчи, 1968. – 162 б.
6. Абу Али ибн Сино. Тиб қонунлари / Тузувчилар: У. Каримов, Ҳ.Ҳикматуллаев. – Тошкент: Халқ мероси, 1994. 1-жилд. – 300 б.
7. Азимов О. Жисмоний тарбия ва шахснинг камолоти. – Тошкент: Ўзбекистон, 1969. – 40 б.
9. Ақромов А.К. Ўзбекистонда жисмоний маданият ва спорт тарихи. 10. Ўқув қўлланма. – Тошкент: Ўқитувчи, 1997. – 158 б.